

**Verslag AMENTI :
Autochtone Bomen en Struiken
Gids: Leo Cautereels
Verslag: Marina De Laet
22 januari 2006**

Zondag 22 jan 06

Een mooie morgen, voetpaden schoongespoeld, de lucht prikte fris in de neus en een tochtje in Zoersel Bos sprak ons wel aan. Terwijl de laatste regenplassen via het ingenieuze rioolsysteem onder de stad zijn weg zocht, reden wij carpolend naar een prachtig stukje buitengebied.

Na de eerste begroetingen, begon het zo'n beetje te dagen dat een paar van ons groepje duidelijk niet aangepast waren aan een boswandeling met de echte trappers. De stad- en de buitenmussen hadden duidelijk andere pluimen en gewoonten.

Wanneer kan je van autochtone bomen en struiken spreken, via pollenanalyse kan zeer exact nagegaan worden welke bomen en struiken aanwezig waren sinds de laatste ijstijd. We spreken dan van 8000jaar geleden.

Voorwaarde voor een autochtone boom of struik is wel dat het wordt doorgegeven via zaadvorming.

Grove den (*Pinus sylvestris*) is niet autochtone, hij is in de 16de – 17de eeuw weliswaar met zaad ingevoerd vanuit Zuid-Duitsland.

Ook de **Fijnspar** (*Picea abies*) is ingevoerd.

Eik (*Quercus*) is geïmigreerd vanuit Zuid-Spanje en werd snel gecommercialiseerd.

Als men niet zeker is dat een boom of struik ter plekke regenerereert via zaad, spreekt men over een inheemse soort.

Determinatie van autochtone bomen doet men via oude Ferrariskaarten, houtkanten, bosjes. Zij bevatten vaak hout dat niet commercieel is. Autochtone soorten overleefden in deze bosjes, langs grachten en beken.

Archeofieten zijn soorten die met de Romeinen zijn ingevoerd.

Ouderdom bepalen; bomen wordt op 1,50 hoogte (of voor sommige op borsthoogte) gemeten en gedeeld door 2, nu hier moet wat genuanceerd worden, niet elke boom heeft hetzelfde groeiritme.

Hakhoutstoven worden onderaan gemeten om de jaren te bepalen.

Het gebruik van hakhoutstoven is jaren geleden in onbruik geraakt. We zien nu dat armen die opschieten na het verlaten van beheer, terug bomen worden. Bij het bepalen van de leeftijd van zo'n hakhoutstovf wordt de omtrek onderaan gemeten + de omtrek van de opgeschoten arm : 2.

Gelderse roos (*Viburnum opulus*) is en autochtone struik, voorkeur voor vochtig biotoop werd niet commercieel uitgebuit, niet veredeld.

Wegedoorn (*Rhamnus catharticus*) autochtone struik, de mooi rechtopstaande doorn in de oksel van 2 takken is een goed veldkenmerk. Meestal in kwelgebieden en moerasgebieden.

We voelden het stilletjes aankomen, de nattigheid. Er werd al eens van het bospadje afgeweken. Kwel en moeras?

In 1950 werden de **hooibeemden** verlaten en kwam er terug ontwikkeling van gewoon bos.

En hoor hier de deskundige uitleg van de gids, we bevonden ons aan de rand van een kom dat vol loopt maar ook terug wegvloeit langs 2 natuurlijke beken die er doorlopen.

Als eenden in een rij, tetterend en snaterend was er van enig padje niets meer te bespeuren.

Het geluid van zuigende en spetterende stappen deed de aandachtig noterende verslaggever van dienst ijlings rond kijken. Geen enkele boom of struik te bekennen, hoe langer we bleven staan hoe kleiner we werden in het soppige Zoersel Bos-Bos...

Toch liep er nog een gids rond die ons erop wees dat het ijzerhoudende kwelwater dat hier naar boven kwam en een ondergronds traject had afgelegd van heel wat jaartjes. Geografisch gezien ligt het gebied van Z.B. parallel aan de kempische rug (30m hoog), in vogelvlucht zo'n 25 km in het oosten, het dagzoomt hier in het Zoersel Bos op 12m.

Dit gebied evolueert naar een moerasbos +/- 70ha, met een Iepen/Els verbond.

We stonden ondertussen terug op vaste grond. Niemand had de groep geteld of wel?

We stonden op **de waterscheidingslijn Schijnvallei/Netebekken**, we hadden aan één kant het moeras, aan de andere kant beemdweiden. Hier was grondig ingegrepen.

De Tappelbeek had hier een drastische verandering moeten ondergaan, zij werd herlegt voor de bevoeiing van de beemden, door het onderzetten werden aangevoerde leemdeeltjes, mineralen, enz. afgezet op de gronden.

Momenteel werkt men aan het herstel van de houtkanten rond de beemdweiden, zij worden aangeplant rekening houdend met biotoop en historisch landschap. Z.B. is een geklasseerd erfgoed en beschermd landschap. Er is 16ha (van het moerasbos) dat aangekocht is door het Vlaams Gewest voor natuurreservaat, de beemden is nog in privé bezit.

Tappelbeek mond uit in de Kleine Nete en in het noorden vloeit het water naar 't Groot Schijn.

Een stukje langs de Tappelbeek, en beemden, over modderige paden. De Tappelbeek kreeg terug wat van een natuurlijke loop, meanderend met veel water erin en een hoog debiet (als dat natuurlijk over een beek wordt gezegd?)

Modderig, gelukkig voor ons waren er heel wat elegante heren die hulpvaardig de hand uitstaken om je te helpen over sloten te glijden en weg te zakken tot over de knoezels om glijdend op je achterwerk de overkant te bereiken. Soms helpt het wel om zulke taferelen van

op een afstandje te bekijken, te mijmeren over de vuile was en dan met een heldere blik 4meter verder een oversteekje te bespeuren waar je elegant met één stap de overkant bereikt. Toch heel erg bedankt heren voor jullie hulpvaardige hand.

GewoneVlier (*Sambucus nigra*) is voor 60% autochtoon, voor 40% inheems, de kans dat hij via het darmkanaal van vogels een behoorlijke afstand heeft afgelegd is groot.

Rode Kornoelje (*Cornus sanguinea*) autochtone, hij is zeldzaam hier.

Iep (*Ulmus*) er wordt geëxperimenteerd met kruisingen om de boom resistent te maken voor de iepziekte. Deze wordt veroorzaakt door de iepespintkever, die gangen vreet waarin de dodelijke schimmel zich verspreidt, de boom sluit zijn sapstroom af en hierdoor zijn doodvonnis tekent.

Maar hier staat een mooi voorbeeld van een volwassen boom, weliswaar wat verdrongen door andere.

Onze gids Leo laat hier de naam Steeliep al horen, deze is niet immuun maar redelijk resistent, we gaan hem later op de wandeling tegenkomen. *(misschien krijgen we op deze tocht een mythe of saga te horen, Steeliep!!! nog nooit van gehoord)*

Iep was een zeer goed timmerhout naast eik

Hier gaan we recht de broes is, weg van de Tapelbeek, avontuurlijk is het wel. Hier en daar de eerste aanzet voor vroege lentebloeiërs, zigzaggend door een oude houtwal tot we pal met onze neus voor een lindehakhoutstoof staan.

Lindehakhoutstoof, de boom is niet autochtone, maar een kruising, vermoedelijk Hollandse linde, dna-onderzoek brengt uitsluitsel. Ook via bloesemonderzoek kan de soort bepaald worden. Dan kan men ook verbanden leggen met de lindedreef van Tongerlo, linde in Retie, linde van Zoersel, vermoedelijk allemaal in dezelfde tijdsperiode aangeplant.

Voordelen van zo'n stoof tegenover een boom, bracht deze meer op. Het was een permanente bron van hout levering. Mutsaert was het kleine hout voor kachel, maar het leverde ook mooi hout om in woningen te gebruiken en geriefhout allerlei. Hakhout wordt om de 5, 7 of 10 jaar toegepast.

Ook hier zien we dat oude houtkanten moesten wijken en vervangen werden door populieren.

Hopelijk kennen zij hun weg, want we hadden geen broodkruimels gestrooid en de keitjes hebben we bij het wegzakken in het moeras overboord gekieperd.

We komen terug op een bospad, langs de Tapelbeek, hier maakt de beek een haarspeltbocht. Dit werd kunstmatig aangebracht. Net voorbij de bocht werd een spui aangebracht.

Een spui is om water tegen te houden, er worden schotbalken in geplaatst, het wordt gebruikt om waterbeheer te doen in het terrein. Je gaat spuien om het gebied onder water te zetten.

Er zijn 4 spuien gebouwd, in metselwerk en zijn als monument beschermd. Rond de 17de eeuw gebouwd door de paters, dit type van spui is zeldzaam.

In de toekomst gaat de provincie dit doen, onderhoud en herstel en ook het gebruik van de spuien, om het waterbeheer te regelen.

Twee type van water moeten beheerst worden, kwelwater en oppervlakte (hemel)water.

Dit is zeer belangrijk naar typevegetatie, kwel zoveel mogelijk bijhouden, oppervlakte water afvoeren.

Heel het gebied vormt een grote kom en wordt door twee beken doorkruist, *er is ook wel serieus aan gegraven en gewroet om de natuur een stokje te steken, en de geschiedenis van de beek werd herschreven en kreeg een serieuze staart of snuit. Misschien dat een kaart hier misschien wat duidelijkheid kan geven. Want je hebt dan de Grote en Kleine monnikenbeek die de Tappelbeek afsnijdt, de Kleine voert het water af binnen de moeraskom en de Grote daarbuiten. Maar alle twee komen in de Tappelbeek uit.*

Maar wat vinden we hier voor moois, een **Eikentrilzwam**; twee kleuren (zwart), blinkend van boven, mat van onder (Zwarte trilzwam heeft maar één kleur) Bedankt Anja. Behoren tot de zakjeszwammen.

De **Gele trilzwam** hebben we onderweg ook verscheidene keren kunnen bewonderen.

Fladderiep/Steeliiep (Ulmus laevis) in het terrein staan er nog 5, men vermoedt 3 tot 3,5 eeuwen oud. Zij hebben overleefd in de oude houtkanten, terug te vinden op oude kaarten. Er zijn geen jonge exemplaren terug te vinden. Door het knotten is er minder zaadproductie. Een ander probleem is het geknelt zitten tussen andere bomen en struiken, kans om zaad te laten ontkiemen is nihil wegens te donker en het terrein is minder geschikt geworden.

Het is een boom die zich zeer goed voelt in overstromingsgebieden, typisch zijn de waterloten en de wortelopslag als een plank, (zoals in een mangrovewoud).

Dit zijn echte relictten van het Z. B., 30 jaar geleden dacht men dat die hier niet voorkwamen. Het zou een boom zijn die uit de Baltische Staten geïmigreerd is. Het blad is kenmerkend, assymetrische bladsteel, zaad op een steeltje, stam met heel veel toefjes van waterloten (*dit zou je op een verkeerd spoor kunnen brengen en doen denken aan een infectie van een schimmel, zoals de heksembezemzwam bij de berk*). Nu die waterloten geven een laddertypepatroon langsheen de stam (*opgemerkt door Michel's arendblik*).

Zulke oude bomen moeten toch verhalen kunnen vertellen, nu Leo wist er zeker één vanuit een recent verleden met mensen van natuur die ter plekken een extatisch moment beleefden toen ze oog in oog stonden met de fladderiep (het werd lichtjes anders verteld, maar dat heb ik niet opgeschreven. De goede vertellers onder jullie kunnen dit zeker navertellen)

En gelukkig voor ons kwamen we plots aan de grootste spui en zagen we in de verte het boshuisje. Een herkenbaar punt van de bewoonde wereld.

Leo heel erg bedankt voor de schitterende bos- en veldtocht.

Voor de Amenti-lezers, er zullen zeker waarheden en onwaarheden instaan, het is niet wat ik zou noemen een determinatielijst van al hetgeen voor onze ogen voorbijtrok.

Maar we hebben, terugrijdend met onze voeten in plastieke zakjes (anders mochten we niet mee en moesten we te voet!!) er een heerlijk gevoel aan overgehouden.

Groetjes Marina